

Ah, agamjan, ah...

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ah, agamjan, ah... AH, AGAMJAN, AH...

Belli suratkeş Bedri Baýkam şeýle diýýär:

«- Özünü atatürkçi yglan edip bu uruşda Russiýanyň arkasyna geçenleri-de taryh bagyşlamaz».

Bedri Baýkam sungat adamsyna mahsus duýguçyllygy bilen biziň hemmämiz ýaly uruşlara garşy, muňa şübhe ýok.

Eýse bu diňe Ukraina bilen Russiýanyň arasynda bolýan uruşdyr öýdýäňizmi? Bu «kartinany» çekenler kim? Uruşyň geosyýasy, ideologiki kökünüň, strategiýasynyň üstünde pikir alyşmazdan düýpli gürrüňlere girip bolarmy?

“Görünmeýän bir el” bar we şu sebäpli tizara taryhy prosese seretmäge mejburdyrys. “Çotgany” elinde saklaýanyň kimdigini görmek lazým!

Munuň üçin kän-kän yza, ABŞ-nyň imperialistik güýç hökmünde orta çykan XIX asyra çenli gitmeli.

«Sowuk uruş» döwründe ABŞ-nyň howpsuzlyk boýunça birinji önünde goýan maksady Ýewraziýa yklymyny gözegçilik astyna almakdy. Şeýle-de:

Prezident Ruzweltiň birinji öňe sürýän prinsipi «ýeke-täk dünýäli uniwersallykdy». Ýagny, Stalin bilen dostluk.

Ol ölenden soň Prezident Garri Trumen halkara gatnaşyklary harbylaşdyrды. «Sowet giňelmeginiň önüni almak doktrinasy» ady bilen 1949-njy ýylda Sowet Soýuzyny gurşap alan «Uly ýarymaý» maksatnamasyny durmuşa geçirdi. Koreýadan tä Wýetnama çenli aralykda bolan uruşlary şu maksat bilen turuzdy.

Agressiw syýasaty saýlap alan ABŞ diňe uruşdyr žandarmlyk bilen däl-de, «Marşall meýilnamasy» bilen täze guran IMF we Bütindünýä bankynyň üsti bilen ykdysadyýetiň üstünde

gözegçiligi ýola goýup, özüne garaşly global gatnaşyklary ösdürdi. Muňa eýermeyän ýurtlary döwlet agdarlyşyklary we ş.m. ýollar arkaly «mugyra getirdi».

Mysal üçin: 60-njy ýyllarda Prezident Kennedi döwlet garaşsyzlyk hereketlerini basyp ýatyrmak üçin MRU (CIA) tarapyndan taýýarlanan «Ösüş üçin hyzmatdaşlyk maksatnamasy» atly tolgunşyklara garşy meýilnamany durmuşa geçirdi.

ABŞ häzirki status-kwosyny saklap galmak üçin her ýola baş urdy.

• HAKYKY ÝÜZI

Has ýakyn taryha geleliň: 90-njy ýyllar...

«Sowuk uruşdan» soňky bolup geçen hoşniýetlilik we oňyn howpsuzlyk atmosferasy juda gysga wagta çekdi. Muny bozanam ýene ABŞ boldy. Ol daşarky syýasatyny ýene ýygjam harbylaşdyrma prosesine atardy.

Pars aýlagy urşy üçin döredilen Günbatar koalizasiýasy döwründe ABŞ-nyň prezidenti uly Buşyň merkezinde «Amerikan imperiýasynyň» agalyk sürýän «Täze dünýä düzgüni» maksatnamasyny güýje girizdi. Täze ýigrimi iki ýurt döretmegi maksat edinen Beýik Ýakyn Gündogar maksatnamasy munuň miwesidi.

ABŞ «assimetrik howp» tüýsünde goşunyny Yraga, Owganystana, Somalä, Gaitä, Siriýa we beýleki ýurtlara saldy.

«11-nji sentýabr» akty bilen ABŞ bu strategiýanyň esaslaryny ýerli-ýerine oturdyp, «halkara terrorizmine garşy uruş» diýip, öňi-ardy görünmeýän çozuşlaryň başyny başlady. Globallaşmagyň we postmodernizmiň barha ýyrtyjylaşdyran amerikan gegemoniýasy «dünýäniň ketdesi» bolmak arzuwyny hiç goýbolsun edesi gelmedi.

Şular ýaly neoliberal syýasatlaryň-täze konserwativ hereketiň amerikan daşarky syýasatynyň ugruny kesgittändigi nädip bilnenok? Meselem, Çarlz Krauthammeriň ady nämüçin tutulanok? 80-nji ýyllarda nasional döwletleriň «taýma müddetine» möhüm we progressiw üýtgeşme hökmünde baha beren köne troskiçi, täze konserwativ neokonlar (neokonserwatistler) kim, tanajak bolýan bir barmy?

Neokonlar Jeýms Bernhemiň, Robert Kaganyň, Deniel Fridiň adyny

eşitmedikler ABŞ-nyň hakyky ýüzüni nädip bilibiler? Ýa-da «tümlükleriň prinsipi» Riçard Perl?

Haýsysyny ýazaýyn:

Konserwatiwleriň «Nikson merkezi» («Nixon Center») atly düşünje merkeziniň ABŞ-nyň daşary ýurtlara meçew bermeginden duýýan ynjalyksyzlygyny her pursatda dillenyändigini eşitmedik bolubilmikä, Bedri Baýkam?

• ULY SURAT

Global howpsuzlyk meseleleriň üstünde pikir ýüwürtmän Ukraina-Russiýa urşuny düşünip bolarmy? Resmi taýdan ygylan edilýän döwürlerden oba göçdi. Bedri Baýkam «wekilçilik urşy» diýilýän adalgany eşitmezlige haky ýok! Ýagdaý şeýle bolýan bolsa, Ukraina-Russiýa urşuny kimler, nämüçin gorjady, nädip aň edilenok?

Soňky ýigrimi ýyl bari Russiýa her pursatda ABŞ-na «NATO-ny çäklerime direme» diýmedimi? Muňa garamazdan Russiýanyň goňşularyny kim ýaraglandyrdy? Bu ýurtlary kim NATO-nyň düzümine aldy?

Jemlär bolsam:

ABŞ konwensional urşa girmezden Russiýa, Hytaý ýaly bäsdeşlerini syýasy-ykdyssdy taýdan gowşatmak, basyş astyna almak üçin «ýeňasty uruşlary» çykarýar...

Garşysyna ösýän global güýç deňagramlylygyny peýdasyna öwürmek üçinem Ukraina ýaly Taýwam konfliktini-de şu sebäpli çykardy.

Ah, Bedri Baýkam!

ABŞ PKK-ny nämüçin goldaýandyr öýdýäňiz, Ýa FETÖ-ny? Bulary dogry analiz edende Ukraina-Russiýa urşy meselesinde nädip dogry analizleri berip bileňzok? Bular biri-birinden üzňe zatlardyr öýdýäňizmi? «Uly suraty» göreňzokmy?

Diňe öz bähbitlerini pikir edýän we häzirem özüni «kowboý» sanýan imperialistik ABŞ-nyň haýu-höwesleriniň çägi ýok! Gara güýç syýasatyny ulanyp güýçli bolma strategiýasyny elden bermek islemeýär. Gürrüňsiz, 90-njy ýyllarda we 2000-nji ýyllaryň başynda güýjüniň kanoniki menziline ýetdi. Indi güýji we oýnaýan roly barha azalýar, azaldygyçada agressiwleşýär.

Bedri Baýkam ýaly progressiwlerimiz seresap bolmasa, ABŞ çöküp baryarka dünýäni ýakyp kül etjege meňzeýär.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 17.08.2022 ý. Publisistika